

HZ. PEYGAMBER'İN EĞİTİMDE FİZİKSEL TEMAS YOLUYLA DUYGUSAL İLETİŞİM KURMASININ DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Adem GÜNEŞ*

ÖZET

Bu çalışmada Hz. Peygamber'in, eğitim metotlarına ilave bir unsur olarak bireyleri eğitirken fiziksel teması nasıl kullandığı örneklerle ortaya konulacaktır. Hz. Peygamberin fiziksel teması kullanmasındaki amaç, muhataplarıyla duygusal iletişime geçmek ve eğitim açısından olumlu sonuçlar elde etmektir. Bu açıdan fiziksel temasla duygusal iletişimi çoğu zaman birbirinden ayırmak zordur. Hz. Peygamber özellikle çocuklarla iletişiminde fiziksel temasa sıkça yer verdiği için, çocuk eğitiminde bebeklikten itibaren fiziksel temasın önemi üzerinde ayrıca durulmaktadır. Daha çok hadis kaynakları doğrultusunda ele alınan çalışmada konuyla ilgili materyaller değerlendirilmekte, ailelerin ve eğitimcilerin yararlanabileceği bazı eğitsel sonuçlar verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, metot, fiziksel temas, duygusal iletişim, dokunma.

EVALUATION OF THE PROPHET'S INSTALLATION OF EMOTIONAL COMMUNICATION IN EDUCATION VIA PHYSICAL CONTACT FROM THE ANGLE OF RELIGIOUS EDUCATION

---

* DİKAB Öğretmeni, Gaziantep.

ABSTRACT

In this article, in addition to education methods of the Prophet, it will be examined through the examples how he used physical contact when he educated individuals. The Prophet's aim of using physical contact is to establish emotional communication to interlocutors and get positive results in the angle of education. From this angle, to separate the physical contact and emotional contact is difficult. The Prophet has frequently used physical contact with children, thus there will be a focus on the physical contact from infancy to childhood. The article has used mostly hadiths as a source and these materials will be evaluated and will try to give some educational results to families and educators.

Key Words: Education, method, physical contact, emotional communication, touching.

GİRİŞ**FİZİKSEL TEMASIN İLETİŞİMDEKİ YERİ**

Tabiatı itibariyle insan başkalarını anlamaya ve onlar tarafından da anlaşılmağa muhtaç bir varlık olarak yaratılmıştır. İnsana hem yaşaması hem de iletişim kurması için fiziksel ve duygusal yetenekler verilmiş ve böylece bireylerle sağlıklı bir iletişim kurabilmesi amaçlanmıştır. İletişim, "bir zihnin diğer bir zihni etkileme yollarının tümü"¹ olarak tarif edildiği gibi, "iki birim arasında, birbirleriyle ilişkili mesaj alış verişi" olarak ta tarif edilmiştir.²

Çağlar boyu hep önemli bir husus olan iletişimin modern zamanlarda önemi ve gerekliliği daha da artmıştır. Sosyal alanların yanı sıra, aile içi ilişkilerde, çalışma hayatında, beden ve ruh sağlığını korumada iletişimin son derece önemli olduğu anlaşılmıştır.³

Eğitim açısından ele aldığımızda iletişimin üç amacı ortaya konmuştur:⁴

1. Bireyde yeni bir tutum geliştirmek

¹ Suat Cebeci, *Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dini İletişim*, İz Yay. İstanbul 2003, s.28.

² Doğan Cüceloğlu, *Yeniden İnsan İnsana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1999, s.68.

³ Mustafa Köylü, *Psiko-Sosyal Açıdan Dini İletişim*, Ankara Okulu Yay. Ankara 2006, s.10

⁴ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Yeni İnsan ve İnsanlar*, Evrim yay. İstanbul 2006, s.180.

2. Bireyin var olan tutumunu pekiştirmek
3. Bireyin var olan tutumunu değiştirmek.

İletişimin bu sıralanan amaçlarının eğitimin amaçlarıyla paralellik arz ettiğini görmekteyiz.⁵ Dolayısıyla eğitim öğretim faaliyetlerinde etkili sonuçlar elde etmek için, doğru iletişimin vazgeçilmez bir unsur olduğunu unutmamak gerekir.

İletişim sözlü, yazılı ve bedensel ya da beden dili olmak üzere üç kısma ayrılmıştır.⁶ Bedensel iletişime, görsel ya da nesnel iletişim de denmiştir. İnsanda var olan nesnel iletişim araçları; el, kol (jest), yüz (mimik) ve diğer beden hareketleri olan duruş, oturuş, yürüyüş şekilleri, kılık ve kıyafetleridir. Bunların tamamı kısaca "beden dili" olarak adlandırılmaktadır.⁷ Beden dilini anlamak demek bireyin davranışlarını, duyguyu ve düşüncelerini anlamak demektir. Beden dilini kullanmak da onun duyguyu dünyasına ortak olmak demektir.

Eğitim sırasında fiziksel temas, (vücut teması) beden dilinin bir unsurudur. Bir çocuğun başını okşama, bir bebeği öpme, tokalaşma, dokunma, sevgi içerikli bir kucaklama çoğu zaman sözlerden daha etkili fiziksel temas çeşitleridir. Duygusal temas ya da duygusal iletişime gelince, bu unsur her ne kadar insanın hisleriyle ve duyguyu dünyasıyla ilgili olsa da onu fiziksel temastan ayrı düşünemeyiz. Cebeci, duygusal iletişimin insandaki görsel malzeme devreye sokulmadan, sadece insanın duruş şekli, duruş mesafesi ve dokunuşlarıyla kurulduğunu, haz, elem, sevgi, nefret, gibi duyguların kişinin duygusal iletişime geçmesini sağlayan hisler olduğunu ve bu duyguların bedeninin aldığı vaziyetle ortaya çıkıp mesaj formuna büründükten sonra karşı tarafa yansıtıldığını ifade etmektedir.⁸ Dolayısıyla fiziksel temas unsuruyla duygusal iletişimi birbirinden ayırmak mümkün değildir. Örneğin dokunma, okşama, fiziksel bir iletişim yolu olsa da, Hz. Peygamberin hayatından vereceğimiz örneklerde de görüleceği gibi, bu fiziksel durumlar, duygusal iletişime kapı açan unsurlardır.

⁵ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Gün Yay. Ankara 1998, s.17.

⁶ İzzet Necip, *Sözsüz İletişim (Feraset)*, Bilge yay. İstanbul 2003, s.17

⁷ Cebeci, *age*, s.55.

⁸ Cebeci, *age*, s.61.

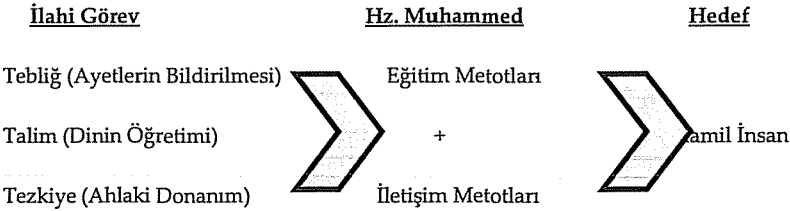
“Hz. Peygamber’in Eğitimde Fiziksel Temas Yoluyla Duygusal İletişim Kurmasının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” adlı bu çalışmamızda Hz. Peygamberin hadislerini ele alırken üzerinde duracağımız asıl nokta; Hz. Peygamberin fiziksel temas biçimlerini kullanarak muhataplarıyla duygusal iletişime geçmesidir.

I. HZ. PEYGAMBER’İN EĞİTİMDE BİR İLKE OLARAK FİZİKSEL TEMAS KULLANMASI

Hz. Peygamber hadislerinde kolaylaştıran bir eğitimci olarak gönderildiğini⁹ ifade ederken, Allah’ta Kur’an-ı Kerim’de O’nun birçok nebevî ve beşerî özelliklerini bildirerek O’na bir takım görevler yüklemiştir.¹⁰ Hz. Peygamber kendisine tevdi edilen görevleri, beşerî özellikleriyle de birleştirerek, insanlara örnek olacak en uygun şekilde yerine getirmiştir. Allah Kur’an’da bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“Kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi temizleyen, size kitabı, hikmeti ve bilmediklerinizi öğreten bir elçi gönderdik.”¹¹

Aşağıdaki şema, ayetle ilgili olarak ifade edilmek istenen maksadın anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Hz. Peygamber’in eğitim-öğretim faaliyetleri içerisinde dikkat çeken en önemli husus, insanlara bir şey öğretirken, en güzel ve en yararışlı, muhatabın gönlüne en çok etki edecek, anlayış kapasitesine en uygun, bilgiyi zihnine yerleştirecek ve meseleleri izah etmeye yardımcı en uygun metotları kullanmasıdır.¹² Bunu yaparken de muhataplarında daha fazla

⁹ Müslim, Talak 29.

¹⁰ Ayetler için bkz. Ahzab 33.40.45-46, Araf 7/157.

¹¹ Bakara 2/151.

¹² Abdulfettah Ebû Gudde, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed ve Öğretim Metotları*, (trc. *Enbiya Yıldırım*) İstanbul, 1998, s.73

etki bırakmak için fiziksel temas yoluyla duygusal iletişimi sağlamayı gerekli görmüştür.

H. Peygamber'in fiziksel teması kullanımını iki kısımda ele alacağız. İki Çocuklarla iletişimde, diğeri de yetişkinlerle iletişimde fiziksel teması kullanması. Çocuklarla ilgili olarak dokunmak, öpmek ve okşamak, kucağına almak, omzuna ya da sırtına bindirmek, şakalaşmak konularını ele alırken, yetişkinlerle ilgili olarak da dokunmak, kucaklaşmak ve öpmek, şakalaşmak başlıklarını hadisler ışığında ele alacağız. Konuları ele alırken önce ilgili rivayetler tespit edilecek, ardından bu rivayetlerin din eğitimi açısından değerlendirilmesi yapılacaktır.

A. HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUKLARLA İLETİŞİMİNDE FİZİKSEL TEMAS KULLANMASI

İnsanlar arasındaki sevgi, içtenlik, güven ve diğerk benzer duygular dokunma davranışı ile gösterilir. Çünkü sözler bu duyguların ifadesinde yetersiz kalır. Dokunmayla muhabata karşı sevgi, samimiyet ve yakınlık göstermek, iletişimde sözlü ifadeden daha etkili bir güce sahiptir.

a. Dokunması

H. Peygamber fiziksel (vücut) teması gayet etkili bir şekilde kullanmıştır. Yeri geldiğinde bir çocuğun başını okşamış, kimi zaman onlara olan özlemini bğırına basarak göstermiş, kimi zaman da onları aleni bir tarzda öpüp koklamıştır. O, çoğunlukla sevginin bir tezahürü olarak, sevdiklerine ve özellikle de çocuklara karşı fiziksel temasın bir unsuru olan "dokunma"yı bir iksir gibi kullanmıştır.¹³

Fiziksel temasın bütün çeşitleri bir tür dokunuştur. H. Peygamber zaman zaman birçok temas biçimini çocuklar için aynı anda kullanmıştır. Bazen de yalnızca dokunarak onlara duygusal yakınlık sağladığı görülür. Konuyla ilgili bir hadiste olayı yaşayan Ümmü Halid şöyle anlatmaktadır: "Ben Habeş toprağından küçük bir kız çocuğı iken geldim. Rasûlullah (sav) bana yünden siyah bir elbise giydirdi. Bu elbisenin üstünde damgalar vardı. Allah Rasûlü eliyle o damgalara dokunmaya ve 'senah, senah' demeye başladı. Senah Habeşçe'de güzel demekti."¹⁴

¹³ Mustafa Karataş, *H. Peygamberin Beden Dili*, Nûn Yay. İstanbul 2010, s.208

¹⁴ Buhârî, *Menâkıbu'l-Ensâr* 36.

Hadiste bahsi geçen ve küçük yaşlarda Medine toprağına gelen bu kız çocuğunun Hz. Peygamber tarafından sahiplenildiğı anlaşılmaktadır. Yetim olma ihtimali de olan bu çocuğa O, önce bizzat kendi eliyle elbise giydirerek maddi ihtiyacını karşılamış, daha sonrada ona dokunarak duygusal bir temas sağlamıştır. Bu şekilde Hz. Peygamber, kız çocuğunun kendisini iyi hissetmesini ve önemli biri olduğunu düşünmesini sağlamıştır. Çünkü dokunma bir insana en kısa yoldan "Sen önemlisin, senin yanındayım" mesajını verir. Hiçbir söz bu mesajı dokunma kadar etkili ifade edemez.¹⁵

Sınıf ortamında bazı çocuklar ilgi görmedikleri, dışlandıkları hissine kapılarak ezikliğe düşer ve kendi içine kapanırlar. Diğerlerini kıskandırmadan, ayrımcılık yapıyor hissi vermeden öğretmenin ona ilgi ve yakınlığını anlatıp moral desteğini vermenin en güzel yolu uygun dokunma biçimlerini kullanmasıdır.¹⁶ Bu şekilde öğrenciyle hem duygusal bir iletişim sağlanmış olacak hem de öğrenci daha kolay derse motive edilecektir.

Hz. Peygamber, insan ilişkilerinde etkili olan bu unsuru gayet yerinde ve ölçüsünde kullanmıştır. Yetişkinlerle ilgili kısımda da geleceğı gibi, O fiziksel teması, bazen ilk defa muhatap olduğı insanlar içinde kullanmış olsa da daha çok kendisiyle arasında belli bir ünsiyet olan bazı ashabı için kullanmıştır. Dokunma, uygun bir şekilde gerçekleştirildiğı takdirde gerek çocuk eğitiminde gerek insan ilişkilerinde ve gerekse sınıf ortamında olumlu sonuçlar verebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus; doğallık, kendiliğindenlik, durumun veya şartların bu teması uygun kılması gibi ilkelere riayet etmektir. Diğer önemli bir husus da, muhatabımızın bu temasa karşı olan tutumudur. Eğer karşımızdaki insan bu temastan rahatsızlık duyuyorsa, olumsuz sonuçlar oluşmaması açısından temastan uzak durulmalıdır.¹⁷

b. Hz. Peygamber'in Çocukları Öpmesi, Okşaması, Kucağına Alması ve Şakalaşması

Hz. Peygamber yalnızca kendi çocukları ve torunların değil, tanıyıp tanımadığı birçok çocuğa fiziksel temasın farklı şekilleriyle sevgisini

¹⁵ Karataş, *age*, s.216.

¹⁶ Cebeci, *age*, s.67.

¹⁷ Ahmet Koç, *Din Eğitiminde Etkili İletişim*, Yayınlanmamış Nüsha, Rize 2010, s.155

göstermiştir. O, bu yöntemi sıkça kullandığı için konuyla ilgili birçok hadise rastlamaktayız. Söz konusu hadislerden bazılarına değinerek konuyu sürdürmede yarar vardır.

1. Enes b. Malik şöyle anlatmaktadır: "Ailesine karşı Hz. Muhammed'den daha şefkatli birini görmedim. Oğlu İbrahim Medine'nin kenar mahallelerinden birinde oturan bir sütanneye verilmişti. Kadının kocası demircilik yapmaktaydı. Hz. Peygamber, her gün çocuğunu görmek için oraya gider, dumanlı eve girer, İbrahim'i kucağına alır, bağrına basar, öper okşardı. Sonra da Medine'ye geri dönerdi."¹⁸

2. Hz. Peygamber, kızı Fatıma (küçükken) yanına geldiğinde kal-kar, onun elini tutar, kendisini öper ve yanına oturturdu. Fatıma da Hz. Peygamber'e aynı şekilde davranırdı.¹⁹

3. Ebû Hureyre şöyle anlatmaktadır: "Ben Medine çarşısında Resulullah ile beraberdim. O'nunla birlikte yürüdüm. Nihayet Fatıma'nın evinin avlusunda bir kenara oturdu da torunu Hasan'ı kastederek üç kere "küçük neredesin" (veya yaramaz nerede) diye seslendi. Ve bana "Ali'nin oğlu Hasan'ı çağır" buyurdu. Bunun üzerine Ali'nin oğlu Hasan boynunda kokulu boncuk gerdanlığı olduğu halde yürüyüp geldi. Hz. Peygamber kollarını açtı ve onu öptü. Onunla kucaklaştı ve: "Allah'ım ben bu çocuğu seviyorum, sen de sev ve onu seveni de sev" diye dua etti."²⁰

4. Ebû Büreyde şöyle anlatmaktadır: "Rasûlullah (sav) bize hutbe vermekte iken Hasan ve Hüseyin üzerlerinde kırmızı bir gömlekle düşe kalka geldiler. Rasûlullah minberden indi onları kucağına aldı ve minbere tekrar çıktı, önüne oturttu ve şöyle buyurdu: "Allah'ım ne doğru söylemiş, "Mallarınız ve çocuklarınız ancak bir imtihan vasıtasıdır."²¹ Şu iki çocuğun durumlarına baktım yürüyorlar tökezleyip düşüyorlar, dayanamadım konuşmamı keserek onları kaldırdım."²²

5. Usame b. Zeyd şöyle demiştir: "Allah Resulü beni bir dizine, torunu Hasan'ı da diğer dizine oturtur sonra ikizimizi birden bağrına

¹⁸ Buhâri, Edeb 18, Müslim, Fedâil 63.

¹⁹ Ebû Dâvud, Edeb 144.

²⁰ Buhâri, Libas 60, Müslim, Fedâil 57.

²¹ Enfal 8/28.

²² Tirmizi, Menâkıb 9.

basar ve "Allah'ım ben bunları seviyorum, sen de bunları sev" diye bu-
yururdu."²³

6. Ebû Hureyre bizzat gördüğünü ifade ettiği olayı şöyle aktarı-
yor: "Allah Resulü Hasan veya Hüseyin'i iki eliyle yakaladı ve ayaklarını
kendi ayakları üzerine koydu. "Çık, çık" diyordu. Çocuk, ayakları Al-
lah'ın Elçisi'nin göğsüne basıncaya kadar tırmandı. Sonra çocuğu öptü ve
şöyle dua etti:"Ey Allah'ım bunu sev, çünkü ben bunu seviyorum."²⁴

7. Cabir b. Semure şöyle anlatıyor:"Allah Resulü ile ilk namazımı
kılmıştım. Sonra Peygamber, ailesinin yanına gitmek üzere yola çıktı. Ben
de O'nunla birlikte gittim. Çocuklar O'nu karşıladı. Onların her birinin
yüzünü bir bir eliyle okşadı. Sonra benim yüzümü de okşadı. O sırada
elinin serinliği ve kokusunu hissettim ki sanki güzel koku satan birinin
sandığından elini çıkarmıştı."²⁵

8. Abdullah İbni Hişam adlı sahabeyi annesi elinden tutarak biat
etmesi için Hz. Peygambere götürüp O'ndan çocuğun biatını kabul etme-
sini istedi. Hz. Peygamber de ona: "O küçüktür!" buyurarak çocuğun
başına, eliyle dokunup okşayarak Abdullah'a (bereketle) duâ etti.²⁶

9. Abdullah b. Selam'ın oğlu Yusuf şöyle der: "Hz. Peygamber,
beni Yusuf diye isimlendirdi. Beni kucağına oturttu ve başımı okşadı."²⁷

10. Küçük yaşlardan beri Hz. Peygamberin hizmetinde bulunan
Enes, başının ön tarafına bulunan zülüfleri kestirmedeğini, Hz. Peygam-
ber'in onlardan tutarak kendisiyle şakalaştığını anlatmıştır.²⁸

11. Hz. Peygamber bir gün torunu Hasan'ı öperken Akra b. Habis
adlı kişi bunu yadırgayarak şöyle demişti: "Benim on tane çocuğum var
ama hiç birini öpmedim." Hz. Peygamber ona doğru baktı ve şöyle dedi:
"Merhamet etmeye merhamet olunmaz."²⁹

12. Bir defasında Hz. Peygamber'e bedevilerden birkaç kişi gele-
rek: "Siz çocuklarınızı öper misiniz?" dediler. Orada bulunan Sahabeler
"evet", cevabını verdiler. Bunun üzerine bedeviler: "Vallahi biz onları

²³ Buhâri, Fedâilüs-Sahâbe 24.

²⁴ Buhâri, Edebü'l-Müfred s.264.

²⁵ Müslim, Fezâil 80.

²⁶ Buhâri, Ahkâm 47.

²⁷ Buhâri, Edebü'l-Müfred s.134.

²⁸ Ebû Dâvud, Teraccül 15.

²⁹ Buhârî, Edeb 18.

(çocuklarımızı) öpüp okşamayız." dediler. Hz. Peygamber: "Allah kalplerinizden merhameti çıkarmış ise, ben ne yapabilirim." buyurdu.³⁰

13. Rafi b. Amr, çocukken bir defasında yaramazlık yapmış, Ensardan birinin hurma ağaçlarını taşlamıştı. Bahçe sahibi onu yakalamış ve Hz. Peygamber'e getirmişti. Hz. Peygamber Rafi'ye hurma ağaçlarını neden taşıdığını sordu, o da mahcup bir şekilde aç olduğunu, yemek için taşıdığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, bir daha ağaçları taşlamamasını söyledi. Ancak yere düşenleri alıp yemesine müsaade etti. Daha sonra da çocuğun başını okşayarak "Allah'ım bu yavrunun karnını sen doyur." diye dua etti.³¹

Yukarıda sıralanan hadislere genel olarak baktığımızda,

- ✓ Hz. Peygamber'in gerek kendi çocukları ve torunlarına, gerekse diğer çocuklara karşı fiziksel temas biçimlerini nasıl kullandığını,
- ✓ Fiziksel temasın eğitim açısından ne kadar önemli olduğunu,
- ✓ Fiziksel teması nasıl bir duygu temeline oturttuğu,
- ✓ Çocukların hata ve olumsuzluklarına, duygusal iletişimi sağlayarak nasıl yaklaşılması gerektiğini daha iyi anlayabileceğimiz örneklerini görüyoruz.

Hadisler, Hz. Peygamber'in kendi çocuk ve torunlarını ne kadar içten ve derin bir sevgiyle sevdiğinin göstergesidir. O, bu işi o kadar önemsemiştir ki çocuklar, hayatının her anında vazgeçilmez olmuşlardır. Hatta onlar için, mescide hutbe vermek gibi önemli bir işi dahi bölmesi, çocuklara ne kadar önem verdiğinin apaçık bir göstergesidir. Ayrıca O, sevgi konusunda yabancı çocukları da çoğu zaman kendi çocuk ve torunlarından ayırmamıştır. Dokunmak, öpmek, okşamak, kucağına almak, şakalaşmak gibi fiziksel temas unsurları kalpteki sevginin dışı vurumudur ve duygusal temas sağlamanın en güzel yollarıdır. Hz. Peygamber bunu gizli değil herkesin göreceği bir aleniyette ortaya koymuştur. Bunun iki önemli sebebi olduğu düşünülebilir: Birincisi, cahiliyyeden çıkmış bir toplumda çocuklar (özellikle de kız çocukları) konusundaki anlayışı değiştirmek, onların hayatın vazgeçilmez bir parçası olduğunu zihinlere yerleştirmek; ikincisi ise, sevgi olmaksızın çocuk eğitiminin başarılı ol-

³⁰ İbni Mâce, Edeb 3.

³¹ Ebû Dâvud, Cihad 85, İbni Mâce Ticâret 67.

mayacağı ve anne-babaların çocuklara karşı en önemli görevinin sevgilerini ortaya koymak olduğudur.

Akra b. Habis adlı kişi, Hz. Peygamberin çocuklarla bu kadar yakın ilişkide olmasını onun konumu ile bağdaştıramamış ve zannetmiştir ki, büyük kimseler ayıp olmasa bile sevgi ve şefkatlerini dışa vurmamalı, çocuklarla bu kadar haşır neşir olmamalıdır. Onun bu anlayışını kısmen de olsa günümüzde de var olduğunu görmekteyiz. Hz. Peygamber'in Akra b. Habis ve onun gibi düşünenlere davranışlarıyla cevabı ise sevgi, şefkat ve merhamet gibi iyi ve fitri eğilimlerin açığa vurulmasında herhangi bir sakınca olmadığıdır. Yeter ki, bu konuda utanç verici bir hareket yapılmış olmasın.³²

İslam âlimleri fiziksel temasın bir örneği olarak öpmeyi birkaç kısma ayırmışlardır. Bunlar, sevgi, şehvet, şefkat, merhamet ve hürmet öpmesidir. Allah rızasıyla olduğu takdirde, bunların hepsinin ibadet sayılacağını da ifade etmişlerdir.³³ Hz. Peygamber çocukların öpülmesi, okşanması ve diğer temas unsurlarını, insandaki merhamet duygusu temeline oturtmuştur. Merhamet her insanda var olan fitri bir duygudur. Oysa duygular davranışlara dönüştüğü zaman anlam kazanır. Kişinin merhametli olduğunu ortaya koyması için bunu ailesine, çocuklarına ve diğer muhataplarına davranışlarıyla göstermek durumundadır. Aksi halde kişi, kendisinin öyle olduğunu iddia etse bile onun merhametli biri olduğu sonucuna varılmaz. İşte Hz. Peygamber, bizzat kendi uyguladığı gibi ebeveynlerden de çocuklarına karşı sevgilerini, fiziksel yollarla ortaya koymalarını istemektedir. Bu da psikolojik açıdan ruh sağlığı yerinde olan bireylerin yetişmesine katkıda bulunacaktır.

Yukarıda son olarak zikredilen Rafi hadisinde, Hz. Peygamber'in bir eğitimci olarak çocukların yaptığı hatalara yaklaşımının ve bunları düzeltilmesinde nasıl bir metot takip ettiğinin en güzel örneklerinden birini görmekteyiz. Hz. Peygamber, çocukların hata veya olumsuzluklarını düzeltirken onları yetişkin birey gibi muhatap almış ve etkili olabilecek en uygun üslubu kullanmıştır. Söz konusu olayda, ağaçları taşıyarak onlara zarar veren ve bu şekilde de meyvelerini izinsiz yiyen çocu-

³² Beyza Bilgin, *İslam ve Çocuk*, DİB Yay. Ankara 1991, s.53.

³³ İbrahim Canan, *Peygamberimizin Sünnetinde Terbiye*, Tuğra Yay. İstanbul 1990, s.154.

ğün hatasını Hz. Peygamber sırayla şu hususları uygulayarak düzeltmiştir:

- a) Durum karşısında sakin bir tavır,
- b) Olayla ilgili olarak muhatabı da dinleme,
- c) Mantıklı ve doğru bir yol gösterme,
- d) Başını okşayarak duygusal iletişim sağlama,
- e) Dua ederek muhatap için hayırlar dileme.

Hız. Peygamber'in çocuklarla ilişkilerinde dikkat çeken önemli bir nokta da onlar için hayır dua da bulunmasıdır. O, çocuklar için hayır ve bereket duası yapmayı, onların eğitiminde önemli bir husus olarak görmüş ve bunu çocukların başını okşayarak yapmıştır. Hız. Peygamber çocuklara isim koyarken, tahnik³⁴ yaparken ve çocuklar için kendisinden bir şey talep edilmesi durumunda genellikle onların başlarını okşamış, hayır ve bereket duasında bulunmuştur.³⁵

Anne-babaların çocuklarına karşı görevi, sadece fiziki ihtiyaçlarını karşılamak değil, aynı zamanda duygusal ihtiyaçlarına da doyurucu cevaplar vermeleridir. Çocuğun anne bedenindeki sıcaklığı hissetmesi, yaşamlarının ilk yıllarından itibaren onların duygusal gelişimine olumlu katkı yaptığı bugün artık tartışılmamaktadır.³⁶ Günümüzde uzmanlar, çocuklarla fiziksel temas yoluyla duygusal iletişime geçmenin, daha doğrudan itibaren başlaması gereken bir durum olduğunu belirtmektedirler.³⁷ Bu noktada anne ile bebek arasındaki fiziksel temas önem kazanmaktadır. Fitri olarak bebekler, fiziksel açıdan anneye muhtaç kılındığı gibi, duygusal açıdan da öncelikle anneye muhtaç kılınmıştır. Bebekler emme yoluyla açlık ihtiyacını karşılarlarken, annesini hissetmesi, ona dokunması, annesinin onu öpmesi, okşaması gibi temaslarla da duygusal ihtiyaçlarını giderir. Bebeğini kucağında tutan annenin sıcaklığı, rahatlığı ve gücü çocuğa güven ve haz verir.³⁸ Çocuğun fiziksel ihtiyaçları bebeklik sonrası anneye bağımlı olmaktan çıksa da, duygusal ihtiyaçları haya-

³⁴ Tahnik: Hız. Peygamberin ağzında ıslattığı hurmayı, yeni doğan çocukların ağzına sürüp onlar için hayır ve bereket duası yapmasıdır. Bkz. Canan, *age* s.80.

³⁵ Buhâri, *Da'avât* 31.

³⁶ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2008, s.73

³⁷ Yavuzer, *age*, s.82

³⁸ Yavuzer, *age*, s.120.

tının her döneminde farklı biçimlerde doyurulmaya muhtaçtır.

Çocuk eğitiminde Hz. Peygamber'e ait yaklaşımlar ve O'nun kullanmış olduğu iletişim biçimleri, anne-babaların ve uygulayıcı eğitimcilerin her zaman örnek alması ve üzerinde önemle durması gereken hususlardır.

Çocuklara din eğitimi vermek, onlara yalnızca bir takım dini bilgileri yüklemek değildir. Hz. Peygamberin sergilediği örneklerde görüldüğü gibi O, önce çocuklarla duygusal iletişime geçmeyi tercih etmiş, bu şekilde onların sevgi ve güvenini kazanmıştır. Bu temele oturan bir eğitim de etkili ve olumlu sonuçlar vermiştir. Dolayısıyla çocuğa ailede ve okulda din eğitimi verilirken duygusal iletişime öncelik vermek gerekir. Çünkü duygusal iletişimle edinilen kazanımlar daha güçlü daha kalıcı bir nitelik gösterir.³⁹

B. HZ. PEYGAMBER'İN YETİŞKİNLERLE İLETİŞİMİNDE FİZİKSEL TEMAS KULLANMASI

Hz. Peygamber'in çocuklarla iletişimde olduğu gibi yetişkinlerle iletişimde de birçok kez fiziksel temasa başvurduğunu görmekteyiz. O birbirinden farklı durumlarda, temasın farklı biçimlerini kullanarak yetişkinlerle iletişimini gayet etkili bir hale dönüştürmüştür. Konumuzla ilgili örneklerden bir kısmını aşağıya sunuyoruz.

Dokunması, Kucaklaşması, Öpmesi ve Şakalaşması:

1. Muaz b. Cebel anlatıyor: "Hz. Peygamber beni Yemen'e gönderirken şöyle sordu: "Sana bir dava geldiğinde nasıl hüküm vereceksin?" "Allah'ın kitabıyla hüküm vereceğim" dedim. "Allah'ın kitabında bulamayacak olursan", buyurdu. "Resulullah'ın sünnetiyle hüküm veririm", dedim. "Resulullah'ın sünnetinde de bulamazsan" deyince "Bütün gücümle çabalayıp kendi görüşüme göre hüküm veririm. Bundan da geri kalmam" cevabını verdim. Bunun üzerine Peygamber eliyle göğsüme vurdu ve "Resulullah'ın elçisini, Allah'ın Resulünü memnun edecek yola muvaffak kılan Allah'a hamd olsun" buyurdu."⁴⁰

2. Ebu'l-Münzir anlatıyor: "Hz. Peygamber bir gün "Ey Ebu'l-Münzir! Allah'ın kitabından ezberinde olan hangi ayet daha büyüktür?"

³⁹ Cebeci, *age*, s.61.

⁴⁰ Tirmizi, *Kitabu'l-Ahkâm* 3.

diye sordu. Ben "Allah ve Resulü daha iyi bilir" dedim. Hiz. Peygamber: "Ey Ebu'l-Münzir! Allah'ın kitabında olan hangi ayet daha büyüktür, biliyor musun?" deyince "Allah, O'ndan başka tanrı yoktur. Kendisini ne uyku tutar ne de uyuklama. Diri her an yaratıklarını gözetip durandır" ⁴¹ ayetini okudum. Bunun üzerine Hiz. Peygamber göğsüme vurdu ve "İlim sana hayırlı olsun" buyurdu."⁴²

3. Abdullah b. Mesud: "Hiz. Peygamber ellerim avuçları arasında olduğu halde Kur'an'dan bir sure öğretir gibi bana teşehhüdü öğretti"⁴³ demiştir.

4. Cuma Suresi nazil olmuş, Hiz. Peygamber bu sureyi ashabına okuyordu. "Onlardan henüz kendilerine katılıp erişmemiş diğerlerine dahi" ayetine gelince, Ebû Hureyre, "Yâ Rasûlullah! Bize henüz katılmayanlar kimlerdir?" diye sordu. Hiz. Peygamber ona cevap vermedi. Ebû Hureyre sorusunu üç kere tekrar edince Hiz. Peygamber mecliste bulunan Selman-ı Fârisî'nin omzuna elini koydu. Sonra: "Eğer iman Süreyya yıldızında olsaydı şunlardan birtakım adamlar muhakkak ona uzanıp alırlardı" buyurdu.⁴⁴

5. Abdullah b. Ömer bir gün Hiz. Peygamber'in kendisinin omzundan tutarak şunları söylediğini ifade eder: "Dünyada bir garip yahut bir yolcu gibi ol, kendini kabir ehlinden say"⁴⁵

6. Hiz. Peygamber, Sa'd b. Ebî Vakkas Mekke'de şiddetli bir hastalığa yakalandığında onu ziyaret etmiş, ziyaret sırasında mübarek elini Sa'd'ın alnuna koymuş, yüzünü okşamış ve göğsünden karnuna doğru sıvazlamış, sonra da "Rabbim şifa ver" diye dua etmiştir.⁴⁶

7. Hiz. Peygamber yeğeni Abdullah İbni Abbas'ı şefkatle kucaklamış ve "Allah'ım buna Kitabı(Kur'an'ı) öğret" demek suretiyle ona dua etmiştir.⁴⁷

8. Cafer b. Ebî Talip Habeşistan hicretinden Medine'ye dönüşünde, Hiz. Peygamberde Hayber'den henüz gelmişti. On üç yıl aradan sonra

⁴¹ Bakara 2/255

⁴² Müslim, Salatü'l-Müsafirin 258; Ebû Dâvud, Salât 352.

⁴³ Buhârî, Kitabu'l-İsti'zan 27.

⁴⁴ Buhârî, Tefsir 311.

⁴⁵ Buhârî, Rekâik 3.

⁴⁶ Buhârî, Merdâ 13.

⁴⁷ Buhârî, İlim 17.

Cafer, huzuruna girdiğinde Hz. Peygamber onu kucaklayarak iki gözünün arasından öpmüş ve şöyle demişti: “Hayber’in fethine mi yoksa Cafer’in gelişine mi sevineyim bilemiyorum.”⁴⁸

9. Hz. Aişe şöyle anlatıyor: “Allah’ın Elçisi benim odamda iken Zeyd b. Hârise Medine’ye geldi. Bize uğradı, kapıyı çaldı. Peygamber’in belden yukarısı çıplak olduğu halde elbisesini sürüyerek ayağa kalktı. Zeyd’i karşılayıp boynuna sarıldı, kucakladı ve öptü. Allah’a yemin ederim ki, bu olaydan ne sonra ne de önce Peygamber’i böyle yarı çıplak bir vaziyette bir başka kimseyi karşılarken görmüş değilim.”⁴⁹

10. Çölde yaşayan Zahir isimli birisi vardı. Her gelişinde hediye getirirdi. Hz. Peygamber de ona bir şeyler hazırlayıp verirdi. Zahir ufak tefek birisiydi. Bir gün yine bir şeyler satmak için gelmişti. Hz. Peygamber onu arkasından kucakladı. Zahir O’nu görmüyordu. Zahir: “Kim o, beni bırak” diyerek telaşlandı. Dönüp bakınca Hz. Peygamber’i gördü ve O’nun göğsüne yaslandı. Bu arada Hz. Peygamber: “Bu köleyi kim satın alır?” dedi. Zahir: “Pek alıcı bulamazsın, benim değerim olmaz”, diye karşılık verdi. Hz. Peygamber de: “Sen Allah yolunda değersiz değilsin” dedi.⁵⁰

11. Ebû Mahzûre Hz. Peygamber’in müezzinlerinden biri oluşunu şöyle anlatır: “Rasûlullah, Huneyn savaşından dönerken, biz de bir topluluk olarak Huneyn yolunda ilerliyorduk, yolda bizimle karşılaşmıştı. Müezzini O’nun yanında namaz için ezan okumaya başladı. Müezzinin sesini işitince, onun okumasıyla alay ederek kendi kendimize onun söylediklerini tekrar etmeye başladık. Rasûlullah, bizim sesimizi işitince bizi yanına çağırdı. Huzuruna varınca: “Sesini duyduğum kimse hanginizdi?” diye sordu: Arkadaşlarım beni gösterdi, bunun üzerine Rasûlullah onları göndererek beni yanında alıkoydu. Sonra: “Kalk, ezan oku” buyurdu. Hemen ayağa kalktım ve bana ezanı öğretti. O kendisi (ezan lafızlarını) söyleyerek bana da “aynen söyle” buyurdu. Daha sonra ben ezanı bitirince, beni yanına çağırdı ve içinde gümüş bulunan bir keseği bana verdi. Sonra elini alınma koydu ve yüzümde iki kere dolaştırdı, sonra kollarım üzerine, sonra karaciğerim üzerine indi, ardından karnımı

⁴⁸ Müslim, Salatü'l-Müsafirîn 44.

⁴⁹ Tirmizi, İsti'zan 32.

⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/161.

mesh etti ve şöyle dua etti: "Allah seni mübarek kılsın." Bundan sonra ben: "Ey Allah'ın Elçisi! Mekke'de ezan okumama izin ver" dedim. O: "Tamam izin veriyorum" buyurdu. Artık O'na karşı duyduğum nefret, tamamen gitti ve hepsi sevgiye dönüştü."⁵¹

12. Bir genç Hz. Peygamber'e gelerek "Ey Allah'ın Elçisi! Bana zina için izin ver" dedi. Oradakiler "sus, sus" diyerek hemen üzerine yürüdüler ve "Ey Allah'ın Elçisi, bırak ta şuna haddini bildirelim" dediler. Hz. Peygamber şakin bir şekilde ona "yaklaş" buyurdu. Genç Hz. Peygamber'in yanına oturdu. Hz. Peygamber ona "Annenin zina yapmasını ister misin?" diye sordu. Genç "Hayır, Ey Allah'ın Elçisi vallahi istemem" dedi. Hz. Peygamber "Zaten annesinin zina etmesi kimsenin hoşuna gitmez. Peki, kızınla başka birinin zina etmesine razı olur musun?" dedi. Genç "Hayır vallahi olmam" dedi. Hz. Peygamber "Hiç kimse kız ile zina edilmesine razı olmaz. Peki, kız kardeşinin zina etmesini ister misin?" dedi. Genç "Hayır vallahi istemem" dedi. Hz. Peygamber "Hiç kimse kız kardeşi ile zina edilmesine razı olmaz. Peki, Halanın zina yapmasını ister misin?" dedi. Genç "Hayır vallahi istemem" dedi. Hz. Peygamber "Hiç kimse halası ile zina edilmesine razı olmaz. Peki, teyzenin zina etmesini ister misin?" Genç "Hayır vallahi istemem" dedi. Hz. Peygamber "Hiç kimse teyzesinin zina etmesine razı olmaz" buyurdu. Bundan sonra Hz. Peygamber elini gencin omzuna koyarak şöyle buyurdu: "Allah'ım bu gencin günahlarını bağışla, kalbini temizle, iffetini koru."⁵²

Yukarıdaki hadislere genel olarak baktığımızda Hz. Peygamber'in yetişkinlerle iletişimde, fiziksel temasla ilgili şu temel noktalar dikkati çekmektedir:

- ✓ Hz. Peygamber memnuniyet, onay ve teşvik amaçlı olarak,
- ✓ Öğretim faaliyetlerinde, öğretilen hususların önemine dikkat çekmede,
- ✓ Şifa amaçlı olarak dua ile beraber,
- ✓ Dostlarına sevgisinin büyüklüğünü göstermek amacıyla,
- ✓ Hata, günah ve haramlar konusunda insanları eğitirken, etkili sonuçlar almak için takviye bir unsur olarak fiziksel temas çeşitlerini

⁵¹ Nesâi, Ezan 5, İbni Mâce, Ezan 2.

⁵² Ahmed b. Hanbel, Müsned, V/256

kullanmıştır.

Hz. Peygamber'in eğitim-öğretimdeki başarısının önemli sebeplerinden birisi, ashabını ciddi bir eğitim sürecinden geçirmesiydi. Bu süreç içerisinde onlara bilmediği birçok şeyi öğreten Hz. Peygamber, zaman zaman öğrettiği şeyler konusunda küçük yoklamalar yapmıştır. Bu sınıf ortamındaki bir öğretmenin işlemiş olduğu dersle ilgili öğrencilerine sorular sorarak beklediği cevapları alması gibidir. Hz. Peygamber Muaz'ı Yemen'e göndermeden önce küçük bir testten geçirmiş, ondan beklediği cevapları 'alınca da memnuniyetini onun göğsüne hafifçe vurarak ve onun için dua ederek göstermiştir. Bu şekilde Hz. Peygamberin onayını ve duasını alan Muaz, aynı zamanda yeni görevi için O'nun manevi desteğini de elde etmiştir. Benzer bir durum Ebu'l-Münzir adlı Sahâbe için de geçerlidir. Hz. Peygamber ona ayete'l-kürsi ile ilgili önce özel biçimde bir soru yöneltmiş, cevap alamayınca soruyu genel bir tarzda sormuştur. Bu şekilde beklediği cevaba ulaşan Hz. Peygamber, Ebu'l-Münzir'e eliyle dokunarak verdiği cevaptan memnuniyetini ifade ederken, ona dua ederek onu ilme teşvik etmiştir.

Hz. Peygamber'in öğretim faaliyetleri esnasında uyguladığı hususlardan birisi de elini muhatabın omzunda tutmasıdır. Öğretim bireysel olarak ya da bir topluluk içinde gerçekleşiyorsa, bu şekilde muhatabın ya da muhatapların dikkatlerini öğretilen husus üzerinde yoğunlaştırabiliyordu. Bunun dışında Hz. Peygamber, bireysel öğretimde bizzat muhatabın elini tutarak da öğrettiği oluyordu. Abdullah b. Mesud'a teşehhüdü öğretirken onun elini bizzat avuçları arasına alması bunun örneğidir. Hz. Peygamber'in bu uygulamalarından hareketle, sınıf ortamında öğretim açısından şu birkaç prensibi dile getirebiliriz:

1. Öğretmen sınıfta uygun fiziksel temas biçimlerini kullanarak konunun önemini hissettirebilir ya da konu üzerine dikkatleri toplayabilir. Bu şekilde öğrencilerde bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olarak hazır bulunuşluk hali uyandırılmış olur.

2. Öğretmen öğrencisiyle duygusal iletişimi sağlayarak, samimi bir atmosferde bilgi alışverişini gerçekleştirebilir.

3. Öğretmen fiziksel temas yoluyla, öğrencisiyle özel ilgileniyor hissi vererek öğrencinin daha fazla ilgi ve güvenini kazanabilir. Sonuç olarak öğrenme daha kısa ve daha etkili bir şekilde gerçekleşecektir.

Hız. Peygamber çocuklarla iletişimde olduğu gibi yetişkinlerle iletişimde de, fiziksel teması sevgi amaçlı olarak kullandığı birçok örneğe rastlamaktayız. Hız. Peygamber Abdullah b. Abbas gibi dostlarından kimisini bir sebep olmaksızın kucaklamış ve O'na hayır duada bulunmuştur. Yıllarca uzak kaldığı Cafer'e ve uzun süre uzak kalmasa da hayatı boyunca hep yanında olan Zeyd'e ayrılıklarından sonra özlem ve hasretini, onları kucaklayıp öperek göstermiştir. Öyle ki Hız. Peygamber durumu müsait olmamasına rağmen, Zeyd'in yanına kadar gitmiş O'na sevgi ve muhabbetini göstermekten çekinmemiştir. Zahir örneğinde olduğu gibi bazen şaka yollu temaslarla sevgisini ortaya koymuştur. Hız. Peygamber'in muhabbet duyduğu insanlara sevgisini aleni bir tarzda ve temas yoluyla göstermesinin nedeni, fıtrî bir duygu olan sevginin gizlendiğinde değil açığa vurulduğunda anlam kazanmasıdır. Bir başka neden de, Hız. Peygamber'in kurmak istediği sevgi temelli bir toplum için kendi hayatından örnekler oluşturmalarıdır.

Konumuzla ilgili olarak aktarmış olduğumuz son iki hadiste Hız. Peygamber'in muhataplarındaki olumsuz tavır ve düşünceleri nasıl olumlu hale dönüştürdüğüne şahit olmaktayız. Ebû Mahzûre isimli zat, o vakte kadar kalbi henüz İslam'a ısınmamış ve Peygamber'in yanında ezanla alay ettiği söylenen bir kişidir. Ancak Hız. Peygamber onun ezanla alay etmesine tepkisel yaklaşmamış, tam aksine onun sesini de işittiği için ondan güzel sesli bir müezzin olabileceğini düşünerek uygun bir metot uygulamıştır. Önce onu kısa bir ezan eğitiminden geçirmiş, ardından da gümüş dolu bir keseyle maddi olarak ödüllendirmiştir. Burada dikkati çeken bir başka husus da Hız. Peygamber'in fiziksel temas yoluyla muhatabında duygusal bir etki bırakmış olmasıdır. Hız. Peygamber'in uyguladığı metot ve bıraktığı duygusal etki sayesinde, hem muhatabı olan Ebû Mahzûre'nin O'na karşı beslediği kötü düşünceler silinip gitmiş hem de İslam'a güzel sesli bir müezzin kazandırılmıştır.

Son örneğimiz ise, Hız. Peygamber'den haram işlemek için izin isteyen kadar gözünü şehvet duyguları bürüyen bir gencin durumudur. Hız. Peygamber'in bu gence yaklaşımı bir önceki örnekte sergilediği yaklaşımdan çok farklı değildir. Orada bulunan insanlar, gencin bu istediğinden dolayı ona haddini bildirme taraftarıyken Hız. Peygamber ona,

talep ettiği şeyin çirkinliğini ikna ve empati yoluyla göstermiştir.⁵³ Ayrıca Hz. Peygamber elini gencin omzuna koyarak aynı zamanda duygusal bir iletişim kurmuş, böylece genci uygun olmayan bu isteğinden vazgeçmesini etkili bir şekilde sağlamıştır.

Dikkat edilirse konumuzla ilgili verdiğimiz örneklerin birçoğunda, muhatap ister çocuk ister yetişkin olsun Hz. Peygamber duayı eksik etmemiştir. Buradan anlaşılmaktadır ki, fiziksel temas gibi dua da muhatapla duygusal iletişimi sağlayan bir unsurdur. Dolayısıyla aile içinde ve aile dışındaki eğitim-öğretim faaliyetlerinde dua ihmal edilmemesi gereken bir husustur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hz. Peygamber'in hayatından seçtiğimiz birçok örnekten anlaşıldığı gibi O, muhatabı olan insanlarla duygusal iletişimi sağlamak için dokunma, kucaklama, öpme, şakalaşma, elini ve omzunu tutma gibi birçok fiziksel temas unsurlarını kullanmıştır. Hz. Peygamber bunu yaparken çoğu zaman insanların görebileceği tarzda yapmıştır. Fiziksel temas biçimlerini yalnız çocuklar için kullanmamış, yetişkinlerle iletişimde de zaman zaman bu unsura başvurmuştur. Hz. Peygamber özellikle çocuk eğitiminde, temas unsurunun olmazsa olmazlardan biri olduğunu uygulamalarıyla ortaya koymuştur.

Konuyla ilgili olarak anne baba ve eğitimciler için şu hususlar önerilebilir:

1. Sevgiyi ortaya koymanın en güzel yollarından biri, uygun fiziksel temas biçimlerini kullanmaktır. Bu şekilde sevgi daha güzel yansıtılıp anlamlı hale gelebilir.

2. Çocuk eğitiminde doğumdan itibaren dokunma, öpme, başı okşama gibi hareketler çocuğun kendine ve çevreye güvenini sağlayan unsurlardır. Dolayısıyla anne babaların çocuklarıyla hayat boyu duygusal temele dayanan bir iletişim kurmalarının yolu, bu dönemden itibaren sevgilerini dokunuşlarla ortaya koymalarıdır.

3. Sınıf ortamında eğitimciler, zaman ve muhataba göre uygun fiziksel temas biçimlerini kullanabilirler. Bazen öğrencilerin dikkatini top-

⁵³ Faruk Bayraktar, *İslamî Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri*, İFAV Yay. İstanbul 2008, s.73.

lamada bazen de konuya dikkat çekmede başvurulabilecek bir unsurdur.

4. Fiziksel temas biçimleri, sevginin bir tezahürü olarak kullanıldığında iyi bir duygusal motiv; davranışları destekleme ve ödüllendirme amaçlı olarak kullanıldığında iyi bir duygusal pekiştirici olabilir.

5. Gerek hayatta karşılaştığımız beklenmedik dini problemlerin çözümünde, gerekse okulda öğrenciye evde çocuğa olumlu bir davranış kazandırmada ya da hatalı davranışlarını düzeltmede, Hz. Peygamber'in sırayla ortaya koyduğu şu davranış biçimleri anne baba ve eğitimciler için ihmal edilmemesi gereken prensipler olmalıdır:

- ✓ Sakin davranma
- ✓ Probleme tepkisel ve ön yargıyla yaklaşmama
- ✓ Gerekirse durumu bir de muhataptan dinleme
- ✓ Probleme ilgili muhatabın reddedemeyeceği mantıklı çözümler

sunma

- ✓ Muhatapla duygusal bir iletişim kurma
- ✓ Muhatap için dua etme.